

Hampaiston, kasvojen ja leukojen poikkeavuuksien oikomishoito

ICD-luokitus

Perusterveydenhuolto

K00 Hampaiden kehityksen ja puhkeamisen häiriöt

K01 Puhkeamattomat ja osittain puhjenneet hampaat

K03.5 Hampaiden ankyloosi

K07 Purentaelinten poikkeavuudet (esim. leukojen koon suuret poikkeavuudet, hammaskaarien välisen suhteen poikkeamat ja hampaiden poikkeava sijainti tai asento)

K08.1 Onnettomuuden, hampaiden poiston tai hampaan kiinnityskudoksen paikallisen sairauden aiheuttama hampaiden menetys

Q35-37 Huuli-suulakihalkio

T90 Vammojen ja ulkoisten syiden myöhäisvaikutukset, esim. traumojen ja kasvainten hoitojen jälkitilat

Erikoissairaanhoito

K00.0 Synnynnäinen vajaahampaisuus ja hampaattomuus

K07.0 Leukojen koon suuret poikkeavuudet

K07.1 Leukojen ja kallonpohjan välisen suhteen poikkeamat

K07.2 Hammaskaarien välisen suhteen poikkeamat

Q35-37 Huuli- ja suulakihalkiot

Q67 Synnynnäiset pään, kasvojen, selkärangan ja rintakehänluiden ja lihasten epämuotoisuudet

Q87 Useisiin elinjärjestelmiin kohdistuvat synnynnäiset epämuodostumaoireyhtymät

Oikomishoidon tarkoitus on normalisoida purentaan ja kasvojen kehitys. Hoito suunnitellaan siten, että siitä on asiakkaalle mahdollisimman paljon hyötyä ja siitä koituva haitta on mahdollisimman vähäinen. Hoidon laajuus arvioidaan tapauskohtaisesti.

Kiireettömän hoidon perusteet

Perusterveydenhuolto

Purentavirheen vaikeusaste arvioidaan 10-portaisella asteikolla¹. Lasten oikomishoidon tarve arvioidaan maitohampaistosta sekä ensimmäisessä ja toisessa vaihduntavaiheessa. Hoidon paras ajankohta arvioidaan yksilöllisesti.

Kehittyvä purenta

- Hoidetaan luokan¹ 7+ tai sitä vaikeammat purentavirheet.

Valmiiksi kehittynyt purenta

- Hoidetaan luokkien¹ 9–10 purentavirheet sekä luokka 8 silloin, kun siitä on vakavaa terveydellistä haittaa. Lisäksi hoidetaan purennat, joissa oikomishoito on muun hammashoidon tai muun samanaikaisen sairauden hoidon toteuttamiseksi välttämätön.

Aktiivista oikomishoitoa seuraa aina hoitotulosta ylläpitävä retentoiva hoitovaihe, jonka tehtävä on säilyttää saavutettu tilanne. Retentioajan pituus ja käytetty kojeistus vaihtelevat yksilöllisesti ja niihin vaikuttavat mm. alkutilanteen vaikeusaste, ikä, jäljellä oleva kasvu, funktionaaliset tekijät, alaleuan kasvumalli, tehdyt muutokset ja lopullinen purenta.

Erikoissairaanhoito

Hoidon edellytyksenä tulee täytyä perusterveydenhuollon kriteerien lisäksi vähintään yksi alla luetelluista tekijöistä (1, 2, 3). Niistä huolimatta hoidosta voidaan pidättäytyä, jos siitä ei ole odotettavissa olevaa hyötyä potilaan liitännäissairaudet ja muut tekijät huomioiden. Hoidon aloituksen edellytyksenä on, että hampaiston perushoito on suoritettu ja hampaiston tila soveltuu ortognaattiseen hoitoon. Siitä huolimatta, että kirurginen tai muu osuus hoidosta tehdään erikoissairaanhoidossa, ortodonttinen hoito voidaan toteuttaa myös avosektorilla. Ohjaavista kriteereistä poikkeavat hoitopäätökset on perusteltava.

1. Hoitoa vaikeuttavat muut taudit:

- a) Vaikea obstruktiivinen uniapnea. Leikkauksellinen hoito on perusteltua myös keskivaikeaa tai lievää obstruktiivista uniapneaa sairastavalla potilaalla, jolla on selkeä leikkauksellista hoitoa vaativa purentavirhe.
- b) Nivelreuma tai muu vastaava leukaniveliä vaurioittava tauti.
- c) Muu sairaus, joka on vaikuttanut purentaongelman syntyyn tai hoitoon.

2. Leukojen tai hampaiston epäsuhdan aiheuttamat haitat:

- a) Huomattava toiminnallinen haitta liittyen syömiseen, pureskeluun tai puheeseen.
- b) Kipu.
- c) Muu merkittävä toiminnallinen haitta, joka vaikuttaa potilaan sosiaaliseen elämään.

3. Laajat ja vaativat hoidot:

- a) Useiden erikoisalojen yhteistyötä vaativat laajat kokonaishoidot.
- b) Laaja ja vaativa kirurginen hoito (esim. luusiirteet).

Käypä hoito -suositus: Ei

¹ Purentavirheen arvioinnin 10-portainen asteikko

<i>Maitohampaisto ja I vaihdunta</i>	<i>II vaihdunta ja valmiiksi kehittynyt purenta</i>
Luokka 10: Suun alueen kehityshäiriö/vaurio, hoito välttämätön	
Huuli- ja suulakihalkioihin liittyvät poikkeamat	Huuli- ja suulakihalkioihin liittyvät poikkeamat
Muut vaikea-asteiset leukojen ja pään alueen kehityshäiriöt	Muut vaikea-asteiset leukojen ja pään alueen kehityshäiriöt
Vaikeat suun alueen vaurioiden jälkitilat	Vaikeat suun alueen vaurioiden jälkitilat
Luokka 9: Vaikea purentavirhe, erittäin suuri hoidon tarve	
Usean hampaan puuttuminen, josta selkeä haitta purennan toimintakyvylle	Usean hampaan puuttuminen, josta selkeä haitta purennan toimintakyvylle
Erittäin vaikea distaali- tai mesiaalipurenta	Erittäin vaikea distaali- tai mesiaalipurenta
Erittäin vaikea avopurenta ja toiminnallinen haitta	Erittäin vaikea avopurenta ja toiminnallinen haitta
Luokka 8: Vaikea purentavirhe, suuri hoidon tarve	
Vaikea distaali- tai mesiaalipurenta	Vaikea distaali- tai mesiaalipurenta
Vaikea avopurenta ja toiminnallinen haitta	Vaikea avopurenta ja toiminnallinen haitta
Traumaattinen syväpurenta	Traumaattinen syväpurenta
Ristipurenta, jossa asymmetria / toiminnallinen haitta	Ristipurenta, jossa asymmetria / toiminnallinen haitta
Saksipurenta	Saksipurenta, kun oikomishoito on purennan kannalta välttämätöntä
Erittäin vaikea ahtaus	Erittäin vaikea ahtaus
Retinoitunut ja ektooppisesti puhkeava pysyvä etuhammas tai I molaari	Retinoitunut tai ektooppisesti puhkeava pysyvä hammas, kun oikomishoito on purennan kannalta välttämätöntä
Menetetty tai puuttuva pysyvä yläetuhammas tai sellaiset hammastapaturmien jälkitilat, joiden tarkoituksenmukaiseksi hoitamiseksi oikomishoito on välttämätöntä	Menetetty tai puuttuva pysyvä yläetuhammas tai sellaiset hammastapaturmien jälkitilat, joiden tarkoituksenmukaiseksi hoitamiseksi oikomishoito on välttämätöntä
Pysyvien hampaiden infraokklusio/ankyloosi, kun sen oikomishoito on tarkoituksenmukaista	Pysyvien hampaiden infraokklusio/ankyloosi, kun sen oikomishoito on tarkoituksenmukaista
	Epästabiili purenta, johon liittyy objektiivisesti havaittavia purentaelimen vaurioita (kiille, lihakset, leukanivelet)
Luokka 7+: Todettu purentavirhe, lisääntyvä hoidon tarve	
	Kasvun ja kehityksen myötä syvenevä ja traumatisoituva purenta (All 2-typin purenta)
	Lisääntyvä horisontaalinen ylipurenta (esim. huulivirhe)
	Huomattava aukkoisuus (esim. vastapurijan kontakti puuttuu sivualueella)
Maitomolaareiden selkeä tai paheneva infraokklusio, mikäli vastaava pysyvä hammas puuttuu	Maitomolaareiden selkeä tai paheneva infraokklusio, mikäli vastaava pysyvä hammas puuttuu
Maitohampaan infraokklusio/persistointi, johon liittyy pysyvän hampaan retinoitumisriski tai pysyvän hampaan virheellinen puhkeamissuunta	Maitohampaan infraokklusio/persistointi, johon liittyy pysyvän hampaan retinoitumisriski tai pysyvän hampaan virheellinen puhkeamissuunta

<i>Maitohampaisto ja I vaihdunta</i>	<i>II vaihdunta ja valmiiksi kehittynyt purenta</i>
Luokka 7: Todettu purennan poikkeama, kohtalainen hoidon tarve	
Suurentunut horisontaalinen ylipurenta	Suurentunut horisontaalinen ylipurenta
Syvä purenta ilman selkeää limakalvokontaktia	Syvä purenta ilman selkeää limakalvokontaktia
Avopurenta	Avopurenta
Huomattava ahtaus tai aukkoisuus	Huomattava ahtaus tai aukkoisuus
Epästabiili purenta, johon ei liity objektiivisesti havaittavia vaurioita	Epästabiili purenta, johon ei liity objektiivisesti havaittavia vaurioita
	Maitomolaareiden lievä infraokklusio, mikäli vastaava pysyvä hammas puuttuu
	Retinoitunut tai osittain puhjennut II molaari, mikäli se ei aiheuta toiminnallista haittaa tai kroonista infektiota
Luokka 6: Lievä purennan poikkeama, melko vähäinen hoidon tarve	
Distaalipurenta	Distaalipurenta
Transversaalisesti kuspittainen purenta	Transversaalisesti kuspittainen purenta
Kohtalainen hampaiden ahtaus/aukkoisuus/kiertymä	Kohtalainen hampaiden ahtaus/aukkoisuus/kiertymä
Yksittäisen hampaan puuttuminen sivualueella	Yksittäisen hampaan puuttuminen sivualueella
Luokka 5: Lievä purennan poikkeama, vähäinen hoidon tarve	
Lievä syväpurenta	Lievä syväpurenta
Vähäinen avopurenta	Vähäinen avopurenta
Matala paikallinen/symmetrinen risti- tai saksipurenta ilman toiminnallista haittaa	Matala paikallinen/symmetrinen risti- tai saksipurenta ilman toiminnallista haittaa
Luokka 4–1: Poikkeama ideaalipurennasta, erittäin vähäinen hoidon tarve / ei hoidon tarvetta	
Lievästi suurentunut horisontaalinen/vertikaalinen ylipurenta	Lievästi suurentunut horisontaalinen/vertikaalinen ylipurenta
Lievä hampaiden ahtaus/aukkoisuus/kiertymä	Lievä hampaiden ahtaus/aukkoisuus/kiertymä

Työryhmä: Tuula Laatikainen, Mervi Ahopelto-Innanen, Irma Arpalahti, Arja Heliövaara, Anu Kiukkonen, Sirkku Laaksonen, Arja Liinavuori, Lea Luukkonen, Tuula Palotie, Marja-Leena Partanen, Tiina Partanen, Hellevi Ruokonen, Aulis Uusitalo

Yhteyshenkilö: Merja Auero (merja-liisa.auero@stm.fi)